

Geelziek te laat gesignaleer

Na een heftige uitbraak van geelziek begin jaren zeventig leek het erop dat hyacintenkwekers de bacterieziekte behoorlijk onder controle hadden. Niets blijkt echter minder waar: dit seizoen grijpt geelziek heviger dan ooit om zich heen. Wat is de oorzaak, wat zijn de gevolgen en hoe kun je het voorkomen?

Tekst: Monique Ooms
Fotografie: René Faas

Eerst maar eens wat feiten op een rij over geelziek. Geelziek is een bacterieziekte die veel voorkomt in hyacint en bijzonder besmettelijk is. In het veld herken je de bacterieziekte aan zwarte spetters op en zwarte randen aan het blad. In de bewaring is geelziek herkenbaar aan bodemgeel, rokgeel of topgeel. Geelziek verspreidt zich op het veld niet via luizen of aaltjes, zoals een virus, maar kan zich met name door harde wind en regenbuien verspreiden en zo voor verdere besmetting zorgen. Ook naar naastgelegen percelen van andere kwekers, die zo alsnog een besmetting kunnen oplopen in een van oorsprong gezonde partij bollen.

HEETSTOOK

De verwerking van besmette bollen – het rooien, pellen en zeven – leidt vervolgens tot een uitbreiding van de besmetting binnen het

bedrijf. Wat begint met een paar besmette plantjes, kan uiteindelijk leiden tot de uitval van complete partijen bollen. Heetstook is het antwoord op het tegengaan van geelziek, daarmee verdwijnt de lichte infectie. Deze aanpak brengt echter risico's met zich mee, zoals beschadiging van de bollen. Kwekers zijn hier dus terughoudend mee. Daarbij kiezen kwekers er vaak voor om slechts een deel van hun partijen heetstook te geven, omdat ze gewoonweg niet genoeg cellen hebben om alle partijen te behandelen.

Dat zijn de feiten, maar daarmee is nog niet verklaard hoe de uitbraak van geelziek dit jaar kon ontstaan. "De basis voor deze uitbraak is waarschijnlijk al gelegd in juni 2014, maar niet herkend", vertelt DLV-adviseur Bob Bisschops. "De herkenbare symptomen zoals zwartrand – een zwarte verkleuring aan de randen van de bladen – en spetterzwart – zwarte spetters op het blad – zijn wellicht niet gezien doordat de planten op dat moment, zo vlak voor de rooitijd, al in verval waren. Doordat het vervolgens

in het voorjaar van 2015 een paar dagen flink waaide, kon de bacterieziekte zich flink verspreiden." Zodra een kweker geelziek op het veld ontdekt, zal hij onmiddellijk de aangetaste planten en buurtplanten vernietigen zodat verdere besmetting wordt tegengegaan. "Geelziek komt vaak pleksgewijs voor op het land. Die plekken moet je apart rooien om doorsmeren op de rooimachine te voorkomen." Als er meerdere plekken aangetast zijn, is het probleem lastiger te isoleren. "Dan ontkom je er niet aan om alles door elkaar te rooien en is de kans op besmetting groot."

ONDER CONTROLE

In 2014 had het probleem nog ingedamd kunnen worden door middel van heetstook. "Wij adviseren om hyacinten altijd heetstook te geven, je kunt tijdens het ziekzoeken nu eenmaal iets gemist hebben."

Omdat geelziek de laatste jaren onder controle leek, leek de noodzaak van een strikt heetstookregime minder te zijn

"Steeds meer kwekers doen dit nu ook, je ziet het aantal heetstookcellen op bedrijven uitbreiden." In het eerste jaar van de groeicyclus van hyacint wordt geen heetstook gegeven, het tweede jaar geven kwekers standaard heetstook en het derde en vierde jaar maakt iedere kweker voor zichzelf deze afweging. Het regime daarbij is: vier weken 30°C, twee weken 38°C en anderhalf tot drie dagen 44°C, afhankelijk van de gevoeligheid van de partij voor heetstookschade. Omdat geelziek de laatste jaren onder controle leek, leek de noodzaak van een strikt heetstookregime minder te zijn. Dat, in combinatie met de winderige en vochtige omstandigheden dit voorjaar, hebben waarschijnlijk geleid tot de hevige uitbraak van dit moment, vermoedt Bisschops.

Zijn werkgebied is de Bollenstreek en Bisschops' indruk is dat ongeveer 75 procent van de kwekers in deze regio met geelziek wordt geconfronteerd. "Ik werk sinds 2001 voor DLV Plant en in die tijd heb ik het nog niet zo erg gezien als nu." Wat betekent dit voor de kwe-

Zwarte spetters op het blad duiden op geelziek

d: uitbraak als resultaat

De schade die geelziek in een partij hyacinten kan aanrichten

kers? “De werkbollentelers zullen met hun kopers overleggen over mogelijke oplossingen, maar vaak zullen kopers afhaken; zij willen werken met schoon uitgangsmateriaal. Leverbare maten worden niet heetgestookt omdat dit negatieve gevolgen kan hebben voor de bloei. Het is nu afwachten wat de gevolgen van de geelziekaantasting zullen zijn in de broeierij en tot hoeveel uitval dit zal leiden. In de kas is het warm en vochtig, dat is een ideale omgeving voor geelziek om zich te verspreiden. Het risico op uitval is groot. Door in augustus grote monsters te snijden van verdachte partijen kun je een beter inzicht krijgen in wat je kunt verwachten.” Naast zijn advies om standaard heetstook te geven, benadrukt Bisschops nog eens het belang van kwalitatief goede ziekzoekers. “Kwekers doen er goed aan hun medewerkers daarin duidelijk te instrueren, daarmee kunnen ze een hoop ellende voorkomen. In alle gevallen is het belangrijk om scherp te blijven. Als het gaat om geelziek, kun je niet verslappen. Dat is dit jaar wel gebleken.”

EMOTIES

“Dit had niemand verwacht”, verwoordt Louis van Haaster, hyacintenkweker en voorzitter van de KAVB-productgroep hyacint. “Het ging al jaren goed met geelziek. Als het je dan toch treft, moet je zorgen dat je het binnen de per-

ken houdt. Dat is dit jaar niet gelukt. Als je het vindt in je gewas, ben je eigenlijk al te laat. Je weet nooit hoe lang het er dan al in zit. De ene plant besmet de andere en voor je het weet, vallen er hele hoeken uit. Buurplanten van een kilometer verderop kunnen zelfs besmet raken, en daar kun je niks aan doen. De bacterie is zo licht dat ie zich makkelijk laat meevoeren op de wind. Je kunt je buurman erop aanspreken, het maakt emoties los en ligt enorm gevoelig in het vak, maar je kunt er niks aan doen. Het kwaad is dan al geschied. It’s all in the game, dat is nu eenmaal de gevoeligheid van het hyacintenvak. Kwekers zouden hooguit eerder met elkaar kunnen communiceren als ze op hun eigen land een besmetting constateren. Als ze dan direct hun burens waarschuwen, kunnen die intensief gaan ziekzoeken en de besmetting wellicht isoleren.” De besmetting speelt overigens niet alleen in Nederland, maar ook in Frankrijk, weet Van Haaster. “Zodra bekend werd dat geelziek zo hevig de kop opstak in Frankrijk, hadden we hier op onze hoede moeten zijn.”

Over wat het betekent voor een kweker als zijn kraam wordt besmet met geelziek, kan Van Haaster kort zijn. “Het bezorgt je slapeloze nachten. En veel werk: je bent meer tijd kwijt met ziekzoeken en terwijl je druk bezig

bent om het probleem in te dammen, loop je steeds achter de feiten aan. Heel frustrerend.” En natuurlijk kost het geld. “Je moet bollen weggooien, je wilt immers alleen gezonde bollen leveren aan je afnemers.” Veel kwekers hebben geelziek opgelopen in hun gewas, weet Van Haaster. “Je valt dit seizoen echt op als je geen geelziek in je partijen hebt.” Is er misschien toch nog een lichtpuntje in dit verhaal te ontdekken? Door de grote uitval van partijen kan er immers schaarste ontstaan; zou dit een positief effect kunnen hebben op de prijs? “Dat verwacht ik niet. De pottenbroei draaide een slecht seizoen dus de vraag uit die hoek was al laag. De markt voor snijhyacinten en droogverkoop is iets beter, maar het effect kan ik nu nog niet overzien.” Veel kwekers zullen ervoor kiezen om hun besmette bollen zelf af te broeien. “Lang niet alle besmette bollen zullen worden vernietigd.”

SPANNEND

Van Haaster is het met Bisschops eens dat heetstook het beste antwoord is op het dreigende gevaar van geelziek. “Maar, heetstook brengt het risico van schade met zich mee. Wat dat betreft gaan we een spannend seizoen 2015/2016 tegemoet waarin ieder zijn eigen verantwoordelijkheid moet nemen, ook rekening houdend met zijn omgeving.”